

მცირე და საშუალო მეწარმეობის პოლიტიკის სტრატეგიული მიმართულებები

Strategic Trends of Policy of Medium and Small-Scale Entrepreneurship

ნაზი ჭიკაიძე - ეკონომიკის დოქტორი, ასოც. პროფესორი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

Nazi Chikaidze - PhD of Economics. Assoc. Professor
Georgian Technical University

რეზიუმე: მცირე და საშუალო საწარმოთა სექტორს მნიშვნელოვანი როლი ეკისრება კონკურენტული გარემოს ჩამოყალიბებაში, სოციალური უთანაბრობის შერბილებასა და დასაქმების ზრდაში. მცირე საწარმოები ქმედით როლს თამაშობენ სიღარიბის დაძლევაში. ისინი მოქნილად და სწრაფად რეაგირებენ ბაზრის ცვლილებებზე, ადვილად ითვისებენ ახალ პროდუქციას და ძირითადად ორიენტირებული არიან ადგილობრივ ბაზრებზე.

რაც შეეხება სტრატეგიულ მიმართულებებს, მათ შორის შედის საკანონმდებლო, ინსტიტუციური და სამეწარმეო გარემოს გაუმჯობესება; ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება; მცირე და საშუალო მეწარმეობის უნარების განვითარება და სამეწარმეო კულტურის ამაღლების ხელშეწყობა; ექსპორტის ხელშეწყობა და მცირე და საშუალო საწარმოთა ინტერნაციონალიზაცია; ინოვაციების, კვლევის და განვითარების ხელშეწყობა.

მცირე და საშუალო ბიზნესის მაღალი სოციალური როლის გამო იგი ევროკავშირის განსაკუთრებული ყურადღების ქვეშაა და საკანონმდებლო ჰარმონიზაცია და ერთიანი სამეწარმეო სივრცის შექმნისას აქცენტი გაკეთებულია ამ სფეროს შეუფერხებელ განვითარებაზე.

Abstract: A sector of medium and small-scale entrepreneurship has significant role for development of competitive environment, as well as for growth of employment and alleviation of social inequality. Small-scale enterprises play active role for alleviation of poverty. They rapidly and flexibly react to changes of a market, simply master new production and basically they are oriented on local markets.

With regard to strategic trends, they include improvement of legislative, institutional and business environment; more availability of finances; development of small and medium-scale business skills and support of improvement of

entrepreneurship culture; support of export and internationalization of small and medium enterprises; support of innovations, research and development.

The small and medium-scale businesses have significant social role. Therefore, European Union pays special attention to them. Harmonization of laws and creation of unified business environment is oriented on undisturbed development of this field.

საკვანძო სიტყვები: მეწარმეობა; დასაქმება; ბიზნესი; სტრატეგიები; კანონმდებლობა; რეფორმები.

Key Words: entrepreneurship; employment; business; strategies; legislation; reforms

შესავალი: სამეწარმეო სექტორი, განსაკუთრებით მცირე და საშუალო საწარმოები, მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ეკონომიკის განვითარებაში და საგრძნობი წვლილი შეაქვთ მდგრადი და ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფაში. მცირე და საშუალო საწარმოები, დასაქმების ზრდისა და სამუშაო ადგილების შექმნის პოტენციალით, ასევე, ეკონომიკის განვითარებასა და ზრდაში შეტანილი წვლილის გათვალისწინებით, ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკის ქვაკუთხედად შეიძლება მივიჩნიოთ. ძლიერი და კარგად განვითარებული მცირე და საშუალო მეწარმეობის სექტორი მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ექსპორტს, ინოვაციებს, თანამედროვე სამეწარმეო კულტურის შექმნას, და ამავე დროს, განსაკუთრებულ როლს ასრულებს ქვეყნის კეთილდღეობის დონის ამაღლებაში.

ბოლო წლების განმავლობაში, საქართველომ მნიშვნელოვანი რეფორმები განახორციელა, მათ შორის ეკონომიკური რეფორმები, რომელთა მთავარი მიზანი იყო ბიზნესის კეთების და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნა, ეკონომიკის ლიბერალიზაციის, ადმინისტრაციული ბარიერებისა და საგადასახადო ტვირთის შემცირების, სახელმწიფო სერვისების გაუმჯობესების, კორუფციასთან ბრძოლისა და სხვა გზებით. ამ რეფორმების შედეგად, საქართველომ ეკონომიკური ზრდის მაღალ მაჩვენებლებს მიაღწია. ამასთან, მნიშვნელოვნად გაიზარდა

ქვეყანაში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ნაკადები. საქართველოს ეკონომიკური პოლიტიკა დადებითად იქნა შეფასებული სხვადასხვა სარეიტინგო სააგენტოების და საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების მიერ და შესაბამისი შედეგები აისახა იმ ინდექსებსა და რეიტინგებში, რომლებითაც ფასდება ქვეყნების ეკონომიკური თავისუფლება.

ძირითადი ტექსტი: ზოგადი ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესების მიუხედავად, მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების თვალსაზრისით, საქართველოში იგივე გამოწვევები დგას, რაც მრავალ განვითარებად ქვეყანაში. მიუხედავად იმისა, რომ მცირე და საშუალო საწარმოებზე მოდის მოქმედი საწარმოების უდიდესი ნაწილი, მათი წვლილი მშპ-ში კვლავ ძალიან დაბალია.

საყურადღებოა კერძო სექტორის და განსაკუთრებით კი მცირე და საშუალო საწარმოების კონკურენტუნარიანობის ამაღლება საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმების (რომლის განუყოფელი ნაწილია ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DGFTA) კონტექსტში. DGFTA ის მოთხოვნებთან ადაპტაცია და მათი შესრულება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოსთვის, რათა ბიზნესმა შეძლოს ექსპორტის პოტენციალის შესაძლებლობების მაქსიმალურად გამოყენება. შესაბამისად, გარდა საკანონმდებლო და ინსტიტუციური დაახლოებისა, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება კერძო სექტორის, მათ შორის, მცირე და საშუალო საწარმოების მიერ DGFTA ის მოთხოვნების დაკმაყოფილებას.

წინამდებარე სტრატეგიის, რომელიც ეფუძნება ევროპული მცირე ბიზნესის აქტის „უპირველესად იფიქრე მცირეზე“ (Think Small First) პრინციპს, მთავარი მიზანი არის მცირე და საშუალო მეწარმეობის სექტორის კონკურენტუნარიანობის გაძლიერება, რაც შექმნის მნიშვნელოვან საფუძველს მდგრადი ეკონომიკური ზრდისთვის. სტრატეგიაში დასახულია მიზნები, რომელთა მიღწევა უნდა მოხდეს 2020 წლისთვის.

მცირე და საშუალო ბიზნესის მაღალი სოციალური როლის გამო იგი ევროკავშირის განსაკუთრებული ყურადღების ქვეშაა და საკანონმდებლო ჰარმონიზაცია და ერთიანი სამეწარმეო სივრცის შექმნისას აქცენტი გაკეთებულია ამ სფეროს შეუფერხებელ განვითარებაზე. მცირე და საშუალო საწარმოების პოლიტიკის გატარებისას ყურადღება გამახვილებულია ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესებაზე და საწარმოების რეგისტრაციის პროცესის დამამძიმებელი რეგულაციების გაუქმებაზე. უნდა ითქვას, რომ ამ თვალსაზრისით თითქმის ყველა ქვეყანაში კანონმდებლობის გამარტივებამ შეამცირა ადმინისტრაციული და სამართლებრივი ბარიერები მცირე და საშუალო საწარმოებისთვის. ეს აძლიერებს მცირე და საშუალო საწარმოების განვითარების ინსტიტუციურ სისტემას და ქვეყნებს შორის კოორდინაციას ერთიანი პოლიტიკის გატარების სფეროში. მნიშვნელოვანი ხდება მცირე და საშუალო საწარმოებზე ინფორმაციის გაფართოება იმისთვის, რომ მთავრობამ შექმანს უფრო ეფექტური პოლიტიკა, გააუმჯობესოს მონიტორინგი და სწრაფად შეაფასოს პოლიტიკის ეფექტურობა. ეს უკანასკნელი კი მოითხოვს სისტემატურ დიალოგს და კონსულტაციებს კერძო სექტორთან, რათა რეფორმები სრულად შეესაბამებოდეს ბაზრის საჭიროებებს, რაც ხელს შეუწყობს საწარმოების და ხელისუფლების ინტეგრაციას დაგეგმარების შემუშავების საკითხებში, რათა დასახული გეგმა შეესაბამებოდეს ბაზრის სწრაფად ცვალებად საჭიროებებს. ამასთან სამთავრობო სააგენტოებს შორის კოორდინაციის გაუმჯობესება დამატებითი ფაქტორი ხდება პოლიტიკის ქმედითობის გაზრდაში. ამის მიღწევა კი შესაძლებელია მცირე და საშუალო საწარმოების განვითარების ყოვლისმომცველი სტრატეგიის შექმნით და ნათელი და ზომიერი მიზნების დასახვით.

ევროკავშირის პოლიტიკა მცირე საწარმოთა მიმართ ეფუძნება ეგრეთ წოდებულ ვერტიკალურ და ჰორიზონტალურ მიდგომებს. ვერტიკალური მიდგომა გამოიხატება იმ ღონისძიებებში, რომლებიც ორიენტირებულია უშუალოდ მცირე და

საშუალო საწარმოებზე, ხოლო ჰორიზონტალური მიდგომა ეფუძნება მცირე და საშუალო საწარმოების ინტერესების დაცვას ევროკავშირის საქმიანობის ისეთ სფეროებში, როგორიცაა სამეცნიერო კვლევები, საერთაშორისო ურთიერთობები და სხვ.

საწარმოების განვითარების ყველაზე ხელისშემშლელი გარემოებები დაკავშირებული ინოვაციებთან, ტექნოლოგიებთან, უმაღლესი განათლებისა და ტრენინგების მდგომარეობასთან და ფინანსური ბაზრების განვითარებასთან. ეს ბარიერები განსაკუთრებით მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებისათვის მტკივნეულია და საბოლოოდ ზემოქმედებს ბაზრებში მათ ჩართულობის ხარისხზე. დღეს მცირე ბიზნესი უძლურია დამოუკიდებლად განახორციელოს რადიკალური ცვლილებები და გააუმჯობესოს არსებული მდგომარეობა, რამდენადაც, მას არც კვალიფიციური კადრი ჰყავს და არც საჭირო ფინანსები გააჩნია. ამდენად იგი დამოკიდებული გახდა სახელმწიფოს მხარდაჭერაზე. სახელმწიფოს ინსტიტუციური გარემოს სრულყოფა არ არის საკმარისი პირობა ბიზნესის განვითარებისათვის. საჭირო ხდება ქმედითი მხარდაჭერის პოლიტიკა, რომელიც დღეს უკვე არა მარტო საქართველოს ხელისუფლების დღის წესრიგში დადგა, არამედ იგი ევროკავშირის ერთ-ერთი სამოქმედო გეგმის ნაწილიცაა საქართველოში.

საქართველოში მცირე და საშუალო მეწარმეობის გაძლიერებისთვის და ადგილობრივ და საერთაშორისო ბაზრებზე მისი კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისთვის განსაზღვრულია შემდეგი სტრატეგიული მიმართულებები:

- საკანონმდებლო, ინსტიტუციური და სამეწარმეო გარემოს გაუმჯობესება;

- ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება;

- მცირე და საშუალო მეწარმეობის უნარების განვითარება და სამეწარმეო კულტურის ამაღლების ხელშეწყობა;

-ექსპორტის ხელშეწყობა და მცირე და საშუალო საწარმოთა ინტერნაციონალიზაცია;

-ინოვაციების, კვლევის და განვითარების ხელშეწყობა.

მიუხედავად საკანონმდებლო და ზოგადად, სამეწარმეო გარემოს გაუმჯობესებისა, მცირე და საშუალო მეწარმეობის სექტორი კვლავ აწყდება სიძნელებებს რიგ სფეროებში, რაც ნეგატიურ გავლენას ახდენს მათ კონკურენტუნარიანობაზე.

მცირე და საშუალო მეწარმეობის მხარდამჭერი ინსტიტუტები გადაწყვეტ როლს თამაშობენ აღნიშნული სექტორის ზრდის და განვითარების თვალსაზრისით. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში უკვე არსებობს მცირე და საშუალო მეწარმეობის მხარდამჭერი ინსტიტუტები, ისინი გაძლიერებას საჭიროებენ. მიზანშეწონილია ახლადშექმნილი მეწარმეობის განვითარების სააგენტოს შემდგომი გაძლიერება ბიზნესისთვის მოთხოვნაზე ორიენტირებული სერვისების განვითარებისთვის.

ბიზნეს-ასოციაციებს და არასამთავრობო ორგანიზაციებს ხშირ შემთხვევაში არ აქვთ სრულყოფილი ინფორმაცია მცირე და საშუალო საწარმოთა საჭიროებებზე. მცირე და საშუალო მეწარმეობისთვის მხარდაჭერის ინსტრუმენტების, მოთხოვნაზე ორიენტირებული სერვისების განვითარების და მათი ეფექტიანობის ზრდისთვის აუცილებელია მეწარმეთა საჭიროებების ანალიზი და მათი პრიორიტეტულობის განსაზღვრა. ამ ორგანიზაციების მჭიდრო თანამშრომლობა და კონსულტაციები კერძო სექტორთან, ისევე როგორც ერთმანეთთან, მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს შედეგებზე ორიენტირებული დახმარების პროგრამების შემუშავებას. ევროპული მცირე ბიზნესის აქტის პრინციპი - „უპირველესად იფიქრე მცირეზე“ ხაზს უსვამს მცირე და საშუალო მეწარმეობთან კონსულტაციების მნიშვნელობას, მათი მოთხოვნების გათვალისწინების და არაპროპორციული ტვირთის დაკისრების თავიდან აცილების მიზნით. ამ მხრივ, მნიშვნელოვან როლს ითამაშებს საჯარო და კერძო სექტორის შორის დიალოგის ეფექტური

მექანიზმი, რაც ითვალისწინებს ბიზნესის ჩართულობას პოლიტიკის შემუშავების პროცესის ადრეულ ეტაპზე. ამ ეტაპზე, საჯარო-კერძო დიალოგი ტარდება როგორც ბიზნეს-ომბუცმენის (რომელიც წარმოადგენს მედიატორს კერძო სექტორსა და მთავრობას შორის), ასევე, სხვადასხვა სახელმწიფო უწყების მიერ (როგორც საკანონმდებლო ცვლილებზე, ასევე DCFTA -ის -ის მოთხოვნებზე ინფორმაციის მიწოდების მიზნით), თუმცა არ არსებობს მცირე და საშუალო მეწარმეებთან თანამშრომლობის ფორმალური პლატფორმა. მსგავსი პლატფორმის შექმნა მნიშვნელოვანია როგორც რეგულაციებთან დაკავშირებით მათი მოსაზრების გაზიარების და სტაბილური და პროგნოზირებადი ბიზნეს-გარემოს ფორმირების, ასევე, პოლიტიკის ეფექტიანი განხორციელების თვალსაზრისითაც.

მცირე და საშუალო საწარმოების მიმართ პოლიტიკის შემუშავებისთვის მნიშვნელოვანია ამ სფეროს როგორც შეძლებისდაგვარად ფართო სტატისტიკის, ასევე, მცირე და საშუალო საწარმოთა განმარტების არსებობა, რომელიც მორგებულია და ითვალისწინებს ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების დონეს და ამასთან, შესაბამისობაშია სტატისტიკის წარმოების ევროპულ კრიტერიუმებთან. მცირე და საშუალო საწარმოთა განმარტება, რომელიც ამჟამად გამოიყენება საქსტატის მიერ ბიზნეს სტატისტიკის შეგროვებისთვის, შემუშავებულია 2002 წელს და ითვალისწინებს საწარმოთა ბრუნვას და დასაქმებულთა რაოდენობას. ეს განმარტება შეესაბამება ევროკავშირის განმარტებას, გარდა კრიტერიუმების დადგენილი ზღვრებისა და ასევე საწარმოს ბალანსისა (რომელიც ასევე მიიღება მხედველობაში). მნიშვნელოვანია განმარტების განახლება, რომელშიც, კრიტერიუმების ზღვრები დაეფუძნება ამ ეტაპზე საქართველოს ეკონომიკის და შესაბამისად - კომპანიების განვითარების მაჩვენებლებს. გარდა ამისა, საგადასახადო კოდექსში გამოყენებული მცირე ბიზნესის განმარტება არ შეესაბამება სტატისტიკური მიზნებისთვის გამოყენებულ განმარტებას. მცირე და საშუალო

საწარმოთა სწორი, რეალობას მორგებული განმარტების არქონის გამო საწარმოთა სტატისტიკური მონაცემები (რომელიც ამ განმარტებას ეყრდნობა) არ ასახავს საწარმოთა ზუსტ მაჩვენებლებს და შესაბამისად, ართულებს მიზანმიმართული პოლიტიკის/ ღონისძიებების როგორც შემუშავებას, ასევე მათი გავლენის შეფასებას.

ამჟამად, საქართველოში არ არსებობს რეგულირების გავლენის შეფასების ჩამოყალიბებული სისტემა (RIA). ხორციელდება მხოლოდ ახალი რეგულაციების შესაძლო ზეგავლენის (როგორც სამეწარმეო გარემოზე, ასევე სახელმწიფო ინსტიტუტებზე) მარტივი შეფასება. შესაბამისად, არ არსებობს სიდრმისეული ანალიზი, თუ რა გავლენა შესაძლოა მოახდინოს ახალმა რეგულირებამ ბიზნეს-სექტორზე, განსაკუთრებით კი მცირე და საშუალო საწარმოთა განვითარებაზე. მცირე და საშუალო მეწარმეობის კონკურენტუნარიანობის ზრდის და განვითარებისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნის მიზნით, საჭიროა როგორც ახალი საკანონმდებლო წინადადებების, ასევე, არსებული კანონმდებლობის შეფასება, ბიზნესზე რეგულირების ტვირთის და რეგულირებასთან შესაბამისობის ხარჯების იდენტიფიცირებისთვის. ევროპული მცირე ბიზნესის აქტის „უპირველესად იფიქრე მცირეზე“ პრინციპი ასევე ითვალისწინებს (RIA) -ს სისტემის არსებობას სამეწარმეო გარემოს უკეთესი რეგულირების და მცირე და საშუალო მეწარმეებზე არაპროპორციული ტვირთის თავიდან აცილების/ შემცირებისთვის.

ასევე მნიშვნელოვანია ბიზნესის დახურვასთან დაკავშირებული პროცედურების გამარტივება, რაც დღეისთვის კვლავ სირთულეს წარმოადგენს. საწარმოების ნაწილი, მიუხედავად იმისა, რომ აღარ ოპერირებს, ვერ ახერხებს ბიზნესის დახურვას. შემდგომ გაუმჯობესებას საჭიროებს გადახდისუუნარობის შესახებ კანონმდებლობა, რაც ასევე იდენტიფიცირებულია მსოფლიო ბანკის Doing Business ანგარიშებში, სადაც საქართველოს 2016 წელს 101-ე

ადგილი უკავია. ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევაა მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების და ზრდისთვის. „Global Competitiveness Index 2015-2016“-ის მიხედვით, ბიზნესის წარმოების მეორე ყველაზე დიდი პრობლემა ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის ნაკლებობაა. გამოკვლეული საწარმოების 13.6% ბიზნესის წარმოების მთავარ დაბრკოლებად სწორედ ფინანსებზე შეზღუდულ ხელმისაწვდომობას ასახელებს. როგორც კომერციული ბანკების, ასევე მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიერ გაცემული სესხების საპროცენტო განაკვეთი საკმაოდ მაღალია მცირე და საშუალო მეწარმეებისთვის. მიუხედავად ბოლო 10 წლის განმავლობაში (2005-2015) კომერციული ბანკებში გრძელვადიან სესხებზე საპროცენტო განაკვეთების შემცირებისა 20%-დან 15.7%-მდე - ეროვნულ ვალუტაში გაცემულ სესხებზე და 15.6%-დან 10.6%-მდე - უცხოურ ვალუტაში გაცემულ სესხებზე, ის კვლავ მაღალია მცირე და საშუალო მეწარმეებისთვის. გარდა ამისა, მცირე და საშუალო მეწარმეობას ხშირ შემთხვევაში არ აქვს შესაძლებლობა დააკმაყოფილოს სესხის უზრუნველყოფაზე არსებული მოთხოვნები (რომელიც რიგ შემთხვევაში გასაცემი სესხის 100%-ს აღემატება).

კონკურენტული ადამიანური კაპიტალის განვითარება ძალზედ მნიშვნელოვანია ზოგადად, მცირე და საშუალო საწარმოთა კონკურენტუნარიანობის ზრდისთვის და მოიცავს პროფესიული განათლების და გადამზადების სისტემის განვითარებას, რომელიც უზრუნველყოფს შრომის ბაზრის მოთხოვნაზე ორიენტირებული მაღალკვალიფიციური და კონკურენტუნარიანი სამუშაო ძალის ფორმირებას. მიუხედავად იმისა, რომ მიმდინარეობს პროფესიული განათლებისა და გადამზადების რეფორმა, სამუშაო ძალის შეუსაბამობა შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან ჯერ კიდევ გამოწვევას წარმოადგენს.

სამუშაო ძალის შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან არასაკმარისი შესაბამისობა, თავის მხრივ, უარყოფით გავლენას ახდენს დასაქმების ტენდენციაზე. მიუხედავად იმისა, რომ უმუშევრობის მაჩვენებელი

მნიშვნელოვნად არის შემცირებული ბოლო წლების განმავლობაში (2009-2016 წლებში 16.9%-დან 11.8%-მდე), ის კვლავ მაღალია და კომპლექსურ მიდგომას მოითხოვს.

კონკურენტუნარიანი ადამიანური კაპიტალის განვითარება „საქართველო 2020“-ის ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობის ზრდის თვალსაზრისით.

მაღალკვალიფიციური სამუშაო ძალის სიმწირე დაბრკოლებაა განსაკუთრებით მცირე და საშუალო საწარმოთა ზრდისა და განვითარებისათვის, ვინაიდან მათი რესურსები მცირეა. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია შედეგზე ორიენტირებული მიდგომა, რათა ხელი შეეწყოს მაღალკვალიფიციური ადამიანების დასაქმებას მცირე და საშუალო კომპანიებში. ამ მიზნით, საჭიროა შრომის ბაზრის მოთხოვნების იდენტიფიცირება შესაბამისი უნარების განვითარების პროგრამების შესამუშავებლად.

სამეწარმეო განათლება, როგორც ერთ-ერთი ძირითადი კომპეტენციის დანერგვა განათლების ყველა ეტაპზე, უმნიშვნელოვანესია როგორც კერძო სექტორის განვითარებისთვის, ასევე თვითდასაქმებისთვის. ამ ეტაპზე, საქართველოს განათლების სისტემაში სრულად არ არის დანერგილი სამეწარმეო განათლება საუკეთესო ევროპული და საერთაშორისო გამოცდილების შესაბამისად. ასევე არ არის დანერგილი უწყვეტი სამეწარმეო სწავლება (Lifelong Entrepreneurial Learning), რომელიც გულისხმობს სამეწარმეო განათლებას განათლების ყველა საფეხურზე. საჭიროა, შემუშავდეს სასწავლო პროგრამები განათლების ყველა დონეზე, რომელიც მოიცავენ სამეწარმეო სწავლების კომპონენტებს.

სამეწარმეო უნარების ნაკლებობა მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების ერთ-ერთი ყველაზე პრობლემური ხელისშემშლელი ფაქტორია, რაც გარკვეულწილად გამოწვეულია საბჭოთა მემკვიდრეობით. მიუხედავად იმისა, რომ საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის შემდგომ სამეწარმეო უნარები გაუმჯობესებულია, ის კვლავ გამოწვევას წარმოადგენს

განსაკუთრებით მცირე და საშუალო კომპანიებისთვის. ბიზნესის დაგეგმვის და განვითარების, მარკეტინგის და სხვა იმ უნარების ცოდნის დონე, რაც აუცილებელია წარმატებული საქმიანობისთვის - დაბალია.

მცირე და საშუალო საწარმოთა კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისათვის უმნიშვნელოვანესია ექსპორტის ხელშეწყობა. საქართველო 2020-ში ხაზგაზმულია მთავრობის განსაკუთრებული როლი კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების და ისეთი პროდუქტისა და მომსახურების წარმოების ხელშეწყობაში, რომელიც კონკურენტუნარიანი იქნება როგორც ადგილობრივ, ასევე ევროპულ და საერთაშორისო ბაზრებზე. ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ რიგი რეგულაციები ვრცელდება პროდუქტის როგორც ევროკავშირის, ასევე საქართველოს ბაზარზე განთავსებაზეც, რაც კიდევ უფრო ზრდის DCFTA-ის მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად კომპანიების შესაძლებლობების გაძლიერების მნიშვნელობას.

DCFTA-ის მოთხოვნებთან ადაპტაცია დღეისთვის გამოწვევას წარმოადგენს განსაკუთრებით მცირე და საშუალო მეწარმეებისთვის, ვინაიდან მოითხოვს არა მხოლოდ საექსპორტო ბაზარზე მოთხოვნების ცოდნას, არამედ დამატებით ფინანსურ რესურსებს წარმოების ამ მოთხოვნების შესაბამისად განვითარებისთვის.

მცირე და საშუალო მეწარმეთა ცოდნა მცირეა საექსპორტო ბაზრების მოთხოვნებთან დაკავშირებით, როგორც პროდუქტსა და მომსახურებაზე მოთხოვნის, ასევე მათთან დაკავშირებულ სპეციფიკურ მოთხოვნებზე, რაც თავის მხრივ, უარყოფითად აისახება ექსპორტის პოტენციალის განვითარებაზე. ამასთან, აღნიშნული ინფორმაციის დამუშავება, კვლევების ჩატარება, ან საკონსულტაციო მომსახურების შესყიდვა დაკავშირებულია დამატებით როგორც კვალიფიციურ ადამიანურ რესურსთან, ასევე - ფინანსებთან, რისი შესაძლებლობაც მცირე და საშუალო მეწარმეობაში შეზღუდულია.

ხარისხის ეროვნული ინფრასტრუქტურის (სტანდარტიზაცია, მეტროლოგია, აკრედიტაცია, შესაბამისობის შეფასება) განვითარება ძალზედ მნიშვნელოვანია ვაჭრობაში ტექნიკური ბარიერების აღმოსაფხვრელად. ექსპორტის პოტენციალის ზრდის, ისევე როგორც ინტერნაციონალიზაციის კიდევ ერთი ხელისშემშლელი ფაქტორი არის მარკეტინგის, განსაკუთრებით საერთაშორისო ბაზრებზე ორიენტირებული მარკეტინგის არასაკმარისი ცოდნა და ასევე, მარკეტინგისთვის საჭირო ფინანსური რესურსების არქონა. აქედან გამომდინარე, ექსპორტირებული პროდუქციის უმრავლესობა წარმოებულია მსხვილი კომპანიების მიერ. გარდა ამისა, მცირე და საშუალო კომპანიებს არ გააჩნიათ საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობების განვითარების შესაძლებლობა, რაც ძალზედ მნიშვნელოვანია გლობალურ ღირებულებათა ჯაჭვში ჩართვისთვის.

მცირე და საშუალო კომპანიების ინტერნაციონალიზაციის ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტიანი გზა საქართველოში მოქმედ საერთაშორისო კომპანიებთან კავშირის დამყარებაა. მსხვილი საერთაშორისო კომპანიები, ხშირ შემთხვევაში, პროდუქტისა და მომსახურების იმპორტის ნაცვლად პრიორიტეტს ანიჭებენ პროდუქტისა და მომსახურების შესყიდვას ადგილობრივი კომპანიებისგან. ამჟამად არ არსებობს სტრუქტურირებული მექანიზმი, რომელიც ხელს შეუწყობდა ადგილობრივი მცირე და საშუალო კომპანიების დაკავშირებას საქართველოში მოქმედ მსხვილ ინვესტორებთან.

მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიშში (GCI) 2015-2016წ. საქართველო 66-ე ადგილს იკავებს 144 ქვეყანას შორის (27 ადგილით არის გაუმჯობესებული პოზიცია 2010-2011 წლის 93-ე ადგილიდან). იმ ინდიკატორებში რომლებიც ზომავს ტექნოლოგიების და ინოვაციების დონეს ქვეყანაში, საქართველოს პოზიციები არასახარბიელოა, მათ შორის: . ინოვაციების შესაძლებლობა – 121 ადგილი;

- კომპანიის დანახარჯები კვლევასა და განვითარებაზე – 127 ადგილი;

- უახლეს ტექნოლოგიებზე ხელმისაწვდომობა – 97 ადგილი;

ფირმის დონეზე ტექნოლოგიების გამოყენება – 103 ადგილი. საქართველოს ინოვაციების და ტექნოლოგიების სააგენტო ახორციელებს პროგრამებს, რომლებიც ძირითადად მიმართულია მცირე და საშუალო მეწარმეობის და სტარტ-უპ-ის მხარდაჭერისკენ როგორც ინოვაციების, ასევე ღ&D-ს განვითარებისთვის. მნიშვნელოვანია სააგენტოს შესაძლებლობების განვითარება და ინსტიტუციურ გაძლიერება, ასევე მოთხოვნაზე ორიენტირებული პროდუქტების და სერვისების შემდგომი განვითარება.

დასკვნები: მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების სტრატეგიის მიზანია მცირე და საშუალო საწარმოებისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნა, მათი კონკურენტუნარიანობის და ინოვაციების შესაძლებლობების ამაღლება, რის შედეგადაც მოხდება შემოსავლების და სამუშაო ადგილების ზრდა და შესაბამისად, მდგრადი ეკონომიკური ზრდის მიღწევა.

რაც შეეხება სტრატეგიულ მიმართულებებს, მათ შორის შედის საკანონმდებლო, ინსტიტუციური და სამეწარმეო გარემოს გაუმჯობესება; ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება; მცირე და საშუალო მეწარმეობის უნარების განვითარება და სამეწარმეო კულტურის ამაღლების ხელშეწყობა; ექსპორტის ხელშეწყობა და მცირე და საშუალო საწარმოთა ინტერნაციონალიზაცია; ინოვაციების, კვლევის და განვითარების ხელშეწყობა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების სტრატეგია 2016-2020 წლებისათვის: <http://www.economy.ge> უკანასკნელად გადამოწმდა 30.06.2018 წ.
2. მიმდინარე ეკონომიკური ტენდენციები <http://www.economy.ge> უკანასკნელად გადამოწმდა 30.06.2018 წ.